

Максим Назар

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник лабораторії сучасних інформаційних
технологій навчання,
Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних
наук України, м. Київ
ORCID ID 0000-0002-9104-2585
apartment@bigmir.net

ПСИХОЛОГІЧНА СПЕЦИФІКА ГРУПОВОГО НАВЧАННЯ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Метою роботи є дослідження психологічної специфіки групового навчання у віртуальному просторі Інтернету. Значення групового навчання, що здійснюється у віртуальному просторі мережі Інтернет з використанням інфокомунікативних і мультимедійних технологій, постійно зростає, що обґрунтовується інтенсивною інформатизацією суспільства, зокрема сфери освіти та навчання. Групове навчання у віртуальному просторі мережі Інтернет визначається як навчання учасників в умовах групи, що здійснюється з використанням інформаційних мережевих технологій. Групове навчання у віртуальному просторі ґрунтується на формуванні адаптованих під цей простір умов для опрацювання нових знань, вмінь і навичок, розвитку нових інтелектуальних, психологічних, практичних тощо компетенцій, здійсненні тих або інших психологічних змін при відсутності безпосереднього (не опосередкованого інформаційними технологіями) контакту ведучого (педагога) з учасниками навчального процесу або психологічної роботи. Крім того, набувають поширення такі інфокомунікативні та мультимедійні технології, що дозволяють організувати соціально-комунікативні контакти між ведучим та учасниками навчання, між учасниками таким чином, що процес спілкування стає максимально наближеним до традиційного, «звичайного» спілкування з його перевагами. У результаті дослідження психологічної специфіки такого навчання виявлено, що воно характеризується ефектом продуктивної конкуренції та змагальності під час навчання, націленістю на результат, на співпрацю з іншими людьми, розвитком вміння усвідомлювати мету діяльності та вибудовувати стратегію й тактики з її досягнення, розвитком комунікативної компетентності тощо. Групове навчання надає ресурсний контекст для ефективного опанування його учасниками когнітивно-поведінкових навчальних моделей, що пропонуються з боку навчальної програми, педагога чи ведучого. Технології дистанційного групового навчання онлайн і офлайн демонструють свою ефективність,

зручність і економічність використання, стають популярними серед мільйонів людей в усьому світі.

Ключові слова: групове навчання; віртуальний простір; Інтернет; інтернет-тренінги; дистанційне навчання.

1. ВСТУП

Інтенсивна інтеграція інфокомунікативних і мультимедійних технологій у навчальний процес забезпечили умови для виникнення та розвитку нових форматів навчання – таких як дистанційне інтернет-навчання (e-learning – дистанційне навчання, що ґрунтується на мережевих технологіях), навчання та освіта 2.0 (e-learning 2.0 – інтерактивне навчання, що ґрунтується на взаємодії суб'єктів з іншими суб'єктами, об'єктами, контекстом і подіями, та побудована на використанні інформаційних технологій, часто є складовою віртуальних освітніх середовищ), навчання та освіта 3.0 (e-learning 3.0 – інтерактивне навчання, що, з використанням алгоритмів штучного інтелекту, персоналізується та самовизначається завдяки інтересам і намірам суб'єктів навчання, в якому інтегруються креативність мислення, інновації та вирішення завдань), змішаних форматів навчання (blended learning – сукупне використання разом різних технологій навчання, як класичних, так і заснованих на інформаційних технологіях). Усе більшої розповсюдженості в цьому контексті набуває групове навчання, що засноване на інформаційних технологіях. Особливої актуальності набуває розвиток технологій групового навчання у віртуальному просторі, а також розробка віртуальних освітніх середовищ, що будуються на таких платформах, як Moodle, ATutor, WebCity, ILIAS, Lotus та ін.

Інфокомунікативні та мультимедійні технології у сферах навчання та освіти все більше використовуються не лише для спілкування (інтернет-комунікації) між їх учасниками, а й як мережеві, віртуальні майданчики, де передається відповідний контекст для продуктивного навчання й інтелектуального розвитку індивідуумів, як психологічні інструменти психопрофілактики та оптимізації ментальних стратегій, зокрема в умовах

груп. Актуальність застосування і дослідження технологій групового навчання у віртуальному просторі Інтернету щороку зростає.

Постановка проблеми. Значення групового навчання, що здійснюється у віртуальному просторі мережі Інтернет з використанням інфокомунікативних і мультимедійних технологій, постійно зростає, що обґрунтовується інтенсивною інформатизацією суспільства, зокрема сфери освіти та навчання. Соціокультурний і психологічний контексти постіндустріального суспільства обумовлюють зростання попиту на інформацію та знання, що перманентно оновлюються, як наслідок – на ефективне мислення, що здатне продуктивно опрацьовувати інформацію та знання, і тому вимагає постійного навчання з боку своїх суб'єктів. Як індивідуальне, так і групове навчання перетворюються на ключові суспільні та особистісні ресурси, від яких залежить успішність індивідуумів. Активне впровадження мережевих технологій у навчальний процес забезпечило освоєння останнім віртуального простору, а необхідність працювати одразу з більш або менш значними кількостями учасників посприяло розвитку технологій групового навчання в Інтернеті, таких як інтернет-тренінги, вебінари, відеоконференції тощо. При зростанні суспільного значення групового навчання у віртуальному просторі психологічна специфіка такого навчання все ще досліджена недостатньо, продовжує мати наукову новизну та практичну значущість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологічні особливості групового навчання у мережі Інтернет є дослідженими вкрай мало і недостатньо. Так, існують окремі зарубіжні дослідження: R. Ditto, в якому здійснюється розгляд потенціалів дистанційного навчання та освіти через співпрацю у віртуальному середовищі [1]; Є. І. Горошко, присвячене формуванню навчальних груп (класів) у віртуальному просторі для здійснення освітніх програм [2]; Є. Лапшевої, спрямоване на вивчення можливостей та особливостей групового навчання із застосуванням програмно-технічної навчальної платформи Moodle [3]; Ж. П'ятирікової, націлене на розбір переваг і недоліків інтернет-тренінгів [4] тощо. У вітчизняній науці психологія групового

навчання у мережі Інтернет системно та послідовно досліджується в Інституті психології імені Г. С. Костюка НАПН України – командою науковців лабораторії сучасних інформаційних технологій навчання під керівництвом дійсного члена НАПН України, доктора психологічних наук, професора М. Л. Смульсон. Дослідження охоплюють психологічну специфіку та закономірності дистанційної групової роботи у віртуальних освітніх просторах і поза їх межами; технології формування та розвитку віртуальних освітніх просторів; виділення компонентів організації ефективних дистанційних навчальних курсів; упровадження нових мультимедійних та інфокомунікативних засобів у дистанційну групову роботу, виявлення їх психолого-педагогічних потенціалів; можливості проектування, розробки та здійснення дистанційних навчальних курсів, перш за все інтернет-тренінгів, з різних спрямувань і тем; розвиток суб'єктної активності, комунікативної компетентності, інтелекту, творчості, успішності, здібностей до проектування, профілактики та подолання конфліктних ситуацій в умовах дистанційної групової роботи тощо [5–7].

Метою статті є дослідження психологічної специфіки групового навчання у віртуальному просторі Інтернету.

Предметом дослідження є психологічна специфіка групового навчання у мережі Інтернет.

Завдання дослідження полягають: по-перше, у визначенні групового навчання у віртуальному просторі; по-друге, у виявленні психологічної специфіки такого навчання; по-третє, у формулюванні засад, на яких ґрунтується групове навчання у віртуальному освітньому просторі; по-четверте, у позиціонуванні перспектив подальшого розвитку дистанційного групового навчання.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На фоні глобальної інформатизації, зокрема у сферах навчання та освіти, групове навчання, що здійснюється через мережу Інтернет, набуває

поширеності та актуальності, охоплюючи все більші аудиторії прихильників. Співробітництво у сфері мережевого навчання, включаючи учасників, педагогів, ведучих, тьюторів, створили продуктивні переумови для розвитку технологій групового навчання у віртуальному просторі, що стало набирати особливу популярність у контексті освіти та навчання 2.0, завдяки розвитку віртуальних освітніх середовищ, у першу чергу там, де важливі вміння продуктивної групової роботи та комунікативна компетентність для вирішення спільних завдань і досягнення спільної мети, на чому наголошують різні автори [1; 2; 8].

Групове навчання у віртуальному просторі мережі Інтернет визначається дослідниками як навчання учасників в умовах групи, що здійснюється з використанням інформаційних мережевих технологій. Зазвичай, контекстом здійснення групового навчання є віртуальні освітні середовища, що побудовані на принципах активності, ініціативності та суб'єктності педагогів (ведучих) та учасників навчального процесу. Групове навчання у мережі Інтернет, в цілому, позитивно відрізняється від індивідуального віртуального навчання, що так само стало популярним і розповсюдженим, по-перше, через ефект продуктивної конкуренції та змагальності (між групами або між учасниками в одній групі) під час навчання, який досягається завдяки порівнянню учасниками особливостей і результатів своєї навчальної, комунікативної, когнітивної діяльності з діяльністю інших учасників; по-друге, через націленість на співпрацю з іншими людьми (співпраця та конкуренція здатні змінювати одна одну чи одночасно задіюватися в тих самих групах), уважність до інших, вміння чути думки та аргументи інших, надавати цінний зворотний зв'язок іншим учасниками та приймати його від них (зокрема, при роботі з помилками та оптимізацією навчальної діяльності); по-третє, через формування націленості на результат, вміння усвідомлювати мету діяльності та вибудовувати стратегію й тактики діяльності для її досягнення; по-четверте, через розвиток комунікативної компетентності при груповій роботі, зокрема, при побудові аргументації своєї позиції, гнучкості у діалогах і полілогах,

рольових іграх, організації інших учасників на більш продуктивне досягнення поставленої мети тощо. Групове навчання надає ресурсний контекст для ефективного опанування його учасниками когнітивно-поведінкових навчальних моделей, що пропонуються з боку навчальної програмами, педагога чи ведучого [5; 6; 9].

У деяких випадках вважається, що групове дистанційне навчання, яке бере за основу традиційне групове навчання, наприклад лекцію, семінар чи конференцію, та привносить у нього інфокомунікативний і мультимедійний підходи у здійсненні (наприклад, начитка лекції викладачем через мережу Інтернет з використанням великого екрану, вебкамери та динаміків для аудиторії студентів, які знаходяться в одному приміщенні), здатне інтегрувати психолого-педагогічні потенціали та сильні риси дистанційного і традиційного навчання. Поки що було б зарано стверджувати, що такий підхід зовсім не має недоліків, разом з тим дистанційне групове навчання при такому здійсненні дуже нагадує традиційне групове навчання, зручне в плані організації та економне. Педагог здатний працювати з різноманітними аудиторіями учасників навчального процесу, перебуваючи, можливо, за тисячі кілометрів від них, при можливості двостороннього відео- та аудіозв'язку, що забезпечує можливості для спілкування та навіть зорового контакту у режимі реального часу. Застосування відеореєстраторів, що мають декілька відеоелементів, дозволяють покращити якість контролю при оцінці результатів навчального процесу, а під час самих занять навіть створювати «ефект присутності» [6; 7; 10].

До найбільш поширених технологій дистанційного групового навчання, що здійснюється у мережі Інтернет, слід віднести відеоконференції, вебінари, відеопрезентації, веб-лекції або веб-уроки, інтернет-тренінги та ін. Відеоконференція, також відома як веб-конференція – це технологія, що дозволяє своїм учасникам сприймати (бачити і чути) один одного, обмінюватися даними (текстами, документами, таблицями, презентаціями, аудіозаписами, відеороликами тощо) та спільно працювати з ними в інтерактивному онлайн-режимі із застосуванням можливостей комп'ютера чи

електронного гаджета, створюючи ефект «живого», безпосереднього спілкування. Відеоконференції, психологічно та педагогічно – це віртуальні зустрічі онлайн, що відбуваються у режимі реального часу, коли певна кількість учасників (від декількох людей до декількох сотень) здійснює інтернет-комунікацію, навчання, обговорення з приводу тих або інших питань. Такі віртуальні зустрічі супроводжуються наявністю технічних можливостей не тільки з відео- та аудіотрансляції всіх наявних спікерів, але також і функції чату, функцій передачі документів, таблиць, презентацій, фотографій, інших файлів, відеовідображення робочого столу тощо. Області застосування відеоконференцій дуже широкі, сама технологія набула значної популярності як у навчанні та освіті, так і в багатьох інших сферах, а до її сильних сторін відносяться мультимедійність, повнота перцептивного та комунікативного контакту, включаючи невербальний та паравербальний компоненти, між всіма учасниками, наявність групових психологічних ефектів тощо [1; 6; 11].

Іншою розповсюдженою технологією дистанційного групового навчання є вебінари. Вебінари визначаються як семінари, що проводяться віддалено у режимі реального часу з використанням інфокомунікативних і мультимедійних технологій, тоді як простором здійснення таких семінарів є спеціальні сайти чи сервіси у глобальній мережі Інтернет або у корпоративній мережі. Суть вебінарів полягає у задіюванні можливостей певної кількості ведучих або спікерів з проведення обговорень, виступів, презентацій, розбору кейсів тощо. Як правило, значна частина часу вебінару, або весь вебінар, приділяється для виступу ведучого чи ведучих, в окремих випадках частина часу розподіляється також між учасниками, які задають питання чи коментують виступи. Розмір аудиторії учасників такої навчальної технології дуже варіює та може складатися від декількох людей до тисяч. Психологічні властивості вебінарів певним чином схожі на відеоконференції, за виключенням того, що під час вебінарів, як правило, навчальний процес має фронтальний характер і ведучий може не бачити і не чути учасників, тоді як вони бачать і чують ведучого. Групова динаміка пов'язується з спілкуванням учасників з ведучим та з іншими

учасниками у чаті та коментарями, що вони залишають під вікном вебінару [1; 5; 6; 11].

Ще одна доволі розповсюджена технологія групового навчання – інтернет-конференції, що становлять публікацію текстових повідомлень (як коротких, так і значних за обсягом, зокрема, цілих статей), зображень, таблиць, презентацій, аудіо-, відео-матеріалів й інших файлів для всіх або лише зареєстрованих користувачів на спеціальній технологічній платформі (інтернет-форумі, групі у соціальній мережі, спеціальному розділі на сайті тощо), при якій матеріали розміщуються на постійній основі, фіксуються за визначеними веб-адресами для подальшого доступу та мають можливість відкритих і приватних обговорень. Здійснення інтернет-конференцій забезпечується розробкою і функціонуванням єдиного інфокомунікативного та мультимедійного віртуального майданчику, або утворюватися сукупністю комплексно пов'язаних невеликих віртуальних майданчиків, що присвячені різним темам і напрямкам обговорень. Інтернет-конференції часто використовуються не тільки як технологія групового навчання у віртуальному просторі, але також і як інструмент для проведення наукових подій і обговорень, що також, звичайно, мають кореляції з процесами групового навчання, самонавчання та перенавчання, з можливостями інтелектуального розвитку. Часто групова навчальна робота в інтернет-конференціях має не фронтальний характер, а проводиться по різних напрямках – з боку спікерів, ведучих, учасників, які виступають і коментують, беруть участь в обговореннях. Психологічні ефекти групової динаміки можуть задіюватися за рахунок інтернет-комунікації у вигляді відкритих текстових, графічних, мультимедійних тощо повідомлень, коментарів, приватних повідомлень, опитувань тощо [5; 6; 11].

До ефективних інструментів групового навчання через мережу Інтернет відноситься також використання месенджера Skype (або інших месенджерів з аналогічною функцією) у режимі групового відеозв'язку – групового відеочату. Такий спосіб як групового, так і індивідуального навчання досить швидко

набирає популярності, оскільки наближає навчання та спілкування до формату, що є схожим на «позакомп'ютерний», безпосередній. Учасники навчального процесу бачать та чують один одного, встановлюють зоровий контакт, застосовують невербальне та паравербальне спілкування, можуть формувати психологічні ефекти групової динаміки, а крім цього, здатні обмінюватися різноманітними документами та вести комунікацію в чаті. Часто вважається, що завдяки груповому навчанню через мережу Інтернет з використанням відеочату в Skype у студентів, учнів, учасників тренінгу чи круглого столу легше і швидше формуються продуктивна групова робота, цілеспрямованість, креативність, командний підхід, вони отримують цінний зворотний зв'язок від своїх колег, під час спільних обговорень більш активно задіюють психологічні та інформаційні ресурси, що дозволяють підвищити ефективність мислення, навчання та спілкування, впровадження знань на рівні практики та власної соціалізації [5; 8; 10; 11].

Наразі однією з найбільш розповсюджених і вживаних в світі електронних навчальних платформ для застосування у віртуальному просторі мережі Інтернет є Moodle. В Україні ця платформа, що має суттєві психолого-педагогічні потенціали, є ведучою та суттєво обходить за популярністю інші, зокрема через безкоштовність і вільний характер доступу до своїх вихідних кодів. Платформа Moodle є зручною та ефективною для групового дистанційного навчання в Інтернеті, дозволяє розробляти та здійснювати різноманітні навчальні, психологічні та змішані (навчально-психологічні) групові проекти – інтернет-тренінги, уроки, навчальні курси тощо. Метою Moodle визначається залучення, координація та об'єднання педагогів, ведучих, адміністраторів, тьюторів, учасників навчального процесу в єдину навчальну систему, що є продуктивною, персоналізованою, безпечною, надійною, такою, що сприяє розвитку індивідуумів і формуванню віртуального освітнього простору. На платформі Moodle розробляються цілі навчальні курси та здійснюється керування ними, кількість учасників таких курсів в деяких випадках може сягати багатьох тисяч. В основі Moodle перебувають навчальні

принципи філософії соціального конструктивізму з її наголосами на створенні індивідуумами соціальних феноменів та їхній подальшій інституціоналізації. Подібна ментальна карта розробки та здійснення навчальної система створює ресурсні умови для формування продуктивного процесу дистанційного навчання з використанням інформаційних, перш за все інфокомунікативних і мультимедійних, технологій мережі Інтернет [3; 5–7].

Навчальна платформа Moodle орієнтована на перманентне багатопланове навчання учасників, коли навчальний процес включає різний інструментарій, що підходить під ті чи інші завдання та умови, охоплює різні теми та напрямки, триває постійно, в ідеалі – упродовж всього життя, сприяє інтелектуальному й особистісному зростанню. Під час цього навчання формується та розвивається спільнота його учасників – як тих, хто навчається, так і тих, хто навчає. Така навчальна спільнота сприяє підвищенню продуктивності навчальної діяльності своїх учасників, стимулює та розкриває мотиваційні потенціали, виконує роз'яснювальну функцію, функцію надання цінного зворотного зв'язку на організацію, процес і результат навчального процесу індивідуумів і груп, розвиває мислення, інтелектуальні можливості [3; 5; 6].

Усе більшої наукової уваги викликають дистанційні навчальні та психологічні тренінги, що здійснюються у мережевому просторі Інтернету. Є всі підстави вважати інтернет-тренінги одним із сучасних інноваційних навчально-психологічних інструментів, що стрімко розповсюджується разом з переходом суспільства на інформаційну стадію розвитку та має значні перспективи у масовому застосуванні. Інтернет-тренінги є видом дистанційного навчання та інтелектуального розвитку, що створює необхідний контекст для опрацювання нових знань, вмінь і навичок у віртуальному просторі електронних мереж. Інтернет-тренінги – навчальний, організаційний і психологічний інструмент з створення продуктивних умов у віртуальному просторі мережі Інтернет для опрацювання нових знань, вмінь і навичок, формування нових інтелектуальних, психологічних, практичних тощо компетенцій, здійснення тих або інших психологічних змін. В інтернет-

тренінгах не здійснюється прямий, тобто безпосередній, не опосередкований інформаційними технологіями, контакт ведучого з учасниками навчального процесу або психологічної роботи. Разом із тим, у деяких сучасних інтернет-тренінгах застосовуються такі інфокомунікативні та мультимедійні технології, що дозволяють організувати соціально-комунікативні контакти між ведучим та учасниками інтернет-тренінгів, між учасниками поміж собою таким чином, що процес спілкування стає максимально наближеним до традиційного, «звичайного» спілкування з його перевагами. Йдеться, як правило, про відео- та аудіозв'язок при спілкуванні онлайн у режимі реального часу [4; 5; 10].

Інтернет-тренінги можуть бути націлені, по-перше, на формування тих або інших вмінь і навичок, що є необхідними для продуктивної діяльності в тих чи інших життєвих контекстах, або мати інтерконтекстуальний характер (комунікативний аспект); по-друге, на набуття та розвиток досвіду аналізу парних і групових соціально-комунікативних ситуацій, комплексного сприйняття себе та інших тощо (перцептивний аспект). Під час інтернет-тренінгів здатні змінюватися та формуватися нові патерни і стратегії мислення [4; 5; 12].

До базових психологічних властивостей інтернет-тренінгів, як і тренінгів в цілому, відносяться такі, як значна міра ситуативної невизначеності (під час тренінгового процесу з більшістю людей відбуваються певні поведінкові, психофізіологічні, інтелектуальні та інші зміни), штучність контексту (психологічна робота та навчання розгортаються за певними правилами, що визначають їхній напрямок, сприяють навчанню, перенавчанню та самонавчанню, доступу до внутрішніх психологічних ресурсів, особистісним змінам, і формуються з боку ведучого або програми занять), особливий психологічний клімат (формат навчання та спілкування учасників між собою і з ведучим націлений, в більшості випадків, на створення рапорту, взаємної поваги, емпатії, раціональної довіри один до одного), значна емоційність (під час тренінгу інтенсифікуються емоційні переживання, учасники отримують емоційно насичений досвід, що гарно і надовго запам'ятовується, суттєво

впливає на мислення та діяльність), активність та ініціативність (тренінговий процес формується на ґрунті зустрічної суб'єктної активності та цілеспрямованості ведучого та учасників, причому як у форматі учасники-ведучий, так і учасники-учасники), системність організації та здійснення (система групового навчання розгортається у тісній системній і комплексній взаємодії ведучого, учасників навчального процесу та тренінгової програми занять, індивідуально підлаштовується під специфіку цілей і завдань навчання, групи, ведучого, окремих учасників) тощо [5; 11–13].

Один із провідних науково-методологічних центрів в Україні, що займається розробкою навчальних і психологічних інтернет-тренінгів – лабораторія сучасних інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. У сферу діяльності лабораторії входить, зокрема, теоретико-методологічна підготовка, розробка та впровадження у практичну сферу застосування технологій дистанційного навчання та психологічної роботи, що здійснюються у мережевому просторі Інтернету, зокрема інтернет-тренінгів, дослідження потенціалів і специфіці формування віртуального освітнього простору, інтелектуальний розвиток учасників занять у віртуальному просторі тощо.

Відеоконференції, вебінари, інтернет-тренінги, відеоуроки та відеолекції особливо розповсюджені у віртуальних освітніх просторах, де створюється спеціальний психологічний, соціальний і технологічний контекст, що сприяє продуктивності навчального й освітнього процесу, розвитку мислення, розкриттю інтелектуальних потенціалів. Часто зазначені технології групового навчання через мережу Інтернет поєднуються, комбінуються, використовуються послідовно, також вони можуть бути доповненням до групового навчання поза віртуальним простором. Зазвичай, заохочується така модель навчання, за якою викладач чи ведучий вибудовує індивідуальний підхід стосовно кожного учасника дистанційного групового навчання. При цьому організаційно забезпечуються умови для зручної інтернет-комунікації та ефективної групової співпраці задля досягнення спільної мети у навчанні та

розвитку особистості. За необхідності, до групової роботи підключаються тьютори, модератори, технічні адміністратори, що особливо корисно у випадках великих груп або значної кількості малих груп, що здійснюють навчання паралельно одна одній. Групова дистанційна робота викладача чи ведучого з невеликою групою або певною кількістю таких невеликих груп дозволяє отримати найбільш продуктивні результати у навчальному процесі, сприяє груповій динаміці та співпраці [5; 7; 10; 11].

Дослідження та впровадження у практичну сферу навчальних, розвивальних, коригуючих можливостей технологій групового навчання у віртуальному просторі Інтернету, відповідне їх застосування у сфері освіти, інтелектуального розвитку учасників, психопрофілактики, психокорекції призводить до кращого та повнішого розкриття психологічних потенціалів вказаних технологій, надає більше психологічних ресурсів для формування суб'єктної активності, розвитку самоусвідомлення, цілепокладання, підвищення продуктивності різних видів діяльності, розкриття індивідуальних потенціалів тощо [5–7].

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виявлено, що дистанційне групове навчання у мережевому просторі Інтернету визначається як навчання в умовах групи з застосуванням інфокомунікативних, мультимедійних, мережевих технологій. Розкриття психологічних властивостей відповідного навчання вказує на наявність ефектів продуктивної змагальності; націленості на досягнення результату; орієнтації на співпрацю з іншими учасниками навчального процесу; формування вміння щодо усвідомлення мети виконуваної діяльності; розробку та впровадження стратегії й тактики з її досягнення; розвиток компетентності у спілкуванні тощо. Дистанційне навчання в умовах групи у віртуальному просторі здійснюється в контексті ефективного опанування учасниками ментальних моделей, що пропонуються навчальною системою або ведучим.

На ґрунті адаптації умов групового опрацювання нових знань, вмінь і навичок під психолого-педагогічну специфіку віртуального простору, здійснюється групове дистанційне навчання в Інтернеті, формуються різноманітні компетенції, зокрема інтелектуальні, психологічні, практичні, відбуваються особистісні зміни, оптимізується психологічний стан учасників навчального процесу. Особливістю зазначених процесів є відсутність безпосереднього, тобто такого, що не є опосередкованим інфокомунікативними, мультимедійними, мережевими технологіями, контакту педагога або ведучого з учнями або учасниками психологічної роботи. Прогресивний розвиток технологій (перш за все мова йде про відеозв'язок) все більшою мірою дозволяє формувати такі комунікативні контакти між ведучим чи педагогом та учнями чи учасниками, між учасниками поміж собою, між ведучим та тьюторами тощо, за яких комунікація втрачає обов'язкову раніше опосередкованість друкованим текстом (що був основним чинником, який заважав перетворити електронне спілкування на уподібнене до традиційного), процеси спілкування та навчання в цілому стають більш схожими на «традиційні», безпосередні.

Упровадження групового навчання у віртуальному просторі, що здійснюється з використанням різних технологій і підходів, показує ефективність, економічність і зручність, набуває масовості, поступово переходить в суспільні тренди. При цьому слід враховувати, що, як і будь-яка інша навчальна технологія, групове дистанційне навчання в Інтернеті характеризується своїми психологічними особливостями, перевагами та недоліками, залежить від контексту здійснення та індивідуальних властивостей учасників навчального процесу.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Групове навчання у віртуальному просторі мережі Інтернет визначається як навчання учасників в умовах групи, що здійснюється з використанням інформаційних мережових технологій. У результаті дослідження психологічної

специфіки такого навчання виявлено, що воно психологічно характеризується ефектом продуктивної конкуренції і змагальності під час навчання, націленістю на результат, на співпрацю з іншими людьми, розвитком вміння усвідомлювати мету діяльності та вибудовувати стратегію й тактики з її досягнення, розвитком комунікативної компетентності тощо. Групове навчання надає ресурсний контекст для ефективного опанування його учасниками когнітивно-поведінкових навчальних моделей, що пропонуються з боку навчальної програмами, педагога чи ведучого.

Групове навчання у віртуальному просторі ґрунтується на формуванні адаптованих під цей простір умов для опрацювання нових знань, вмінь і навичок, розвитку нових інтелектуальних, психологічних, практичних тощо компетенцій, здійсненні тих чи інших психологічних змін при відсутності безпосереднього (не опосередкованого інформаційними технологіями) контакту ведучого (педагога) з учасниками навчального процесу або психологічної роботи. Разом із тим, набувають поширення такі інфокомунікативні та мультимедійні технології (відеозв'язок), що дозволяють організувати соціально-комунікативні контакти між ведучим та учасниками навчання, між учасниками поміж собою таким чином, що процес спілкування стає максимально наближеним до традиційного, «звичайного» спілкування з його перевагами.

Технології дистанційного групового навчання онлайн і офлайн демонструють свою ефективність, зручність і економічність використання, стають популярними серед мільйонів людей в усьому світі. Разом із цим, психологічні властивості, можливості, сильні та слабкі якості, закономірності групового навчання, що здійснюється у мережі Інтернет, потребують подальших, зокрема емпіричних, досліджень. До перспективних напрямків досліджень належить виявлення психологічних і педагогічних можливостей комплексного використання класичних і нових технологій групового дистанційного навчання та освіти, таких як різнорівневе навчання, проблемне навчання, модульне навчання, проектне навчання, навчання у співробітництві,

ділові ігри, групові дискусії тощо, разом з інфокомунікативними, мультимедійними, мережевими технологіями. Актуальним є порівняльний аналіз і визначення психологічних особливостей групового навчання, що здійснюється у віртуальних освітніх просторах і поза їх межами. Потребують поглибленого розкриття та осмислення навчальні та розвивальні потенціали різних технологій групового навчання, таких як інтернет-тренінги, відео-конференції, вебінари, онлайн-чати, обговорення та коментування у групах соціальних мереж тощо. У процесі подальшої інформатизації суспільства значення групового навчання у віртуальному просторі та його наукового дослідження будуть очікувано зростати.

Список використаних джерел

1. Ditto R. Teaching and Learning through Online Collaboration. 2004. URL: <http://campustechnology.com/Articles/2004/04/Teaching-and-Learning-Through-Online-Collaboration.aspx> (дата звернення: 2018.03.02).
2. Горошко Е. И. Класс 2.0: от теории к практике. *Образовательные технологии и общество*. 2009. Т. 12, № 3. С. 449–465.
3. Лапшева Е. Групповая работа в системе Moodle. Саратов, 2007. URL: http://letopisi.ru/index.php/Групповая_работа_в_системе_Moodle (дата звернення: 2019.03.03).
4. Пятирикова Ж. Обучение на рабочем месте: плюсы и минусы интернет-тренингов. 2011. URL: http://dlearning.ru/articles/?ELEMENT_ID=196 (режим доступу: 2019.03.14).
5. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / М. Л. Смульсон та ін. ; за ред. М. Л. Смульсон. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012.
6. Назар М. М. Характерні психологічні особливості дистанційної освіти через мережу Інтернет. *Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив*. Київ, 2013. URL: http://ispp.org.ua/bibl_11.htm (дата звернення: 2019.02.28).
7. Смульсон М. Л. Психологічні особливості віртуальних навчальних середовищ. *Актуальні проблеми психології*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. Т. 1, № 8. С. 116–126.
8. Ess C. Being out of place in place: CMC, globalization, and emerging hybridities as new cosmopolitanisms? / In M. Thorseth & C. Ess (Eds.). *Technology in a Multicultural and Global Society*. NTNU Publication Series № 6. Trondheim, Norway : Norwegian University of Science and Technology, 2005. P. 91–114.
9. Гладко М. А. Психологические аспекты компьютерного обучения. Минск : Белорусский государственный экономический университет. URL: http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=2249&PHPSESSID=af8f55d8f66a2d708d22ed0c894f0bfa (дата звернення: 2019.02.26).
10. Staggers J., Garcia S., Nagelhout E. Teamwork through Team Building: Face-to-Face to Online. *Business Communication Quarterly*. 2008. Vol. 71, No. 4. P. 472–487.
11. Дятлов С. А., Толстопятенко А. В. Интернет-технологии и дистанционное образование. *Информационное общество*. 2000. Вып. 5. С. 29–37. URL: <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/5491cb9cc7302126c32569ee003e7b2a> (дата звернення: 2019.03.11).

12. Трошина С. Социально-психологический-психологический тренинг: виды, принципы, технология. URL: <https://psychologist.tips/2481-sotsialno-psihologicheskij-trening-vidy-printsipy-tehnologiya.html> (дата звернення: 2019.03.15).

13. Сторожева Н. 15 плюсов и минусов онлайн-обучения. URL: <https://www.executive.ru/education/proeducation/1987209-15-plusov-i-minusov-onlain-obucheniya> (дата звернення: 2019.03.18).

References

1. Ditto R. (2004). *Teaching and Learning through Online Collaboration*. URL: <http://campustechnology.com/Articles/2004/04/Teaching-and-Learning-Through-Online-Collaboration.aspx> (data zvernennja: 2018.03.02). [in English].

2. Goroshko E. I. (2009). *Klass 2.0: ot teorii k praktike* [Class 2.0: from theory to practice]. *Obrazovatel'nye tehnologii i obshhestvo* [Educational technologies and society]. T. 12, № 3. S. 449–465. [in Russian].

3. Lapsheva E. (2007). *Grupповая работа в системе Moodle* [Group work in the system of Moodle]. Saratov. URL: http://letopisi.ru/index.php/Grupповая_работа_v_sisteme_Moodle (data zvernennja: 2019.03.03). [in Russian].

4. Pjaticirikova Zh. (2011). *Obuchenie na rabochem meste: pljusy i minusy internet-treningov* [Education in the workplace: pluses and minuses of internet-trainings]. URL: http://dlearning.ru/articles/?ELEMENT_ID=196 (rezhim dostupu: 2019.03.14). [in Russian].

5. (2012). *Dystancijne navchannja: psihologichni zasady*: monografija [Distant education: psychological principles: monograph] / M. L. Smul'son ta in.; za red. M. L. Smul'son. Kirovograd: Imeks-LTD. [in Ukrainian].

6. Nazar M. M. (2013). *Harakterni psihologichni osoblyvosti dystancijnoi osvity cherez merezhu Internet* [Characteristic psychological features of distant education in Internet]. *Mediaosvita v Ukrai'ni: naukova refleksija vyklykiv, praktyk, perspektyv* [Media education in Ukraine: scientific reflection of challenges, practices, prospects]. Kyi'v. URL: http://ispp.org.ua/bibl_11.htm (data zvernennja: 2019.02.28). [in Ukrainian].

7. Smul'son M. L. (2012). *Psychological features of virtual educational environments* [Psychologichni osoblyvosti virtual'nyh navchal'nyh seredovyshh]. *Aktual'ni problemy psihologii* [Actual issues of psychology]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. T. 1. № 8. S. 116–126. [in Ukrainian].

8. Ess C. (2005). *Being out of place in place: CMC, globalization, and emerging hybridities as new cosmopolitanisms?* / In M. Thorseth & C. Ess (Eds.). *Technology in a Multicultural and Global Society*. NTNU Publication Series № 6. Trondheim, Norway: Norwegian University of Science and Technology. P. 91–114. [in English].

9. Gladko M. A. *Psihologicheskie aspekty komp'yuternogo obuchenija* [Psychological aspects of computer education]. Minsk: Belorusskij gosudarstvennyj jekonomicheskij universitet. URL: http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=2249&PHPSESSID=af8f55d8f66a2d708d22ed0c894f0bfa (data zvernennja: 2019.02.26). [in Russian].

10. Staggers J., Garcia S., Nagelhout E. (2008). *Teamwork through Team Building: Face-to-Face to Online*. *Business Communication Quarterly*. Vol. 71, № 4. P. 472–487. [in English].

11. Djatlov S. A., Tolstopjatenko A. V. (2000). *Internet-technologies and distant education* [Internet-technologies and distant education]. *Informacionnoe obshhestvo* [Informative society]. Vyp. 5. S. 29–37. URL: <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/>

12. 5491cb9cc7302126c32569ee003e7b2a (data zvernennja: 2019.03.11). [in Russian].

13. Troshina S. *Social'no-psihologicheskij-psihologicheskij trening: vidy, principy, tehnologija* [Social-psychological training: types, principles, technology]. URL: <https://psychologist.tips/2481-sotsialno-psihologicheskij-trening-vidy-printsipy-tehnologiya.html> (data zvernennja: 2019.03.15). [in Russian].

14. Storozheva N. *15 plusov i minusov onlajn-obuchenija* [15 pluses and minuses of on-line education]. URL: <https://www.e-xecutive.ru/education/proeducation/1987209-15-plusov-i-minusov-onlain-obucheniya> (data zvernennja: 2019.03.18). [in Russian].

Maksym Nazar. Psychological Specific of Group Education in Internet

Work's purpose is research of psychological specific of group education in virtual space of Internet. Value of group learning which is being implemented in virtual space of Internet with info-communicative and multimedia technologies, grows constantly, due to intensive informatization of society, in particular spheres of education and learning. Group education in virtual space of Internet is determined as education of participants in the conditions of group which is being implemented with the use of information network technologies. Group education in virtual space are based on forming of the terms adapted under this space for working of new knowledges, abilities and skills, development of new intellectual, psychological, practical etc. competences, realization those or other psychological changes in absence of direct (not mediated by information technologies) contact of trainer (teacher) with participants of educational process or psychological work. In addition, become common such infocommunicative and multimedia technologies allow to organize social-communicative contacts between trainer and participants of education, between participants among itself so process of communication becomes maximally close to the traditional, «ordinary» communication with his advantages. As a result of such education psychological specific research it is discovered that it is characterized the effect of productive competition and contentionness during education, aimed at a result, on a collaboration with other people, development of ability to realize the purpose of activity and line up strategy and tacticians for it's achievement, development of communicative competence etc. Group education give to participants a resource context for effective mastering of cognitive-behavioural educational models offered by educational program, teacher or trainer. Technologies of distant group online and offline education demonstrate the efficiency, comfort and economy of use, become popular among millions of people in the whole world.

Key words: *group education; virtual space; Internet; Internet trainings; distant learning.*